

**Maria Przybyszewska, *Radomyśl Wielki. Dzieje miasta i gminy*,
Kielce 2001, ss. 420**

Historia regionalna dla wielu badaczy jest tematem mało interesującym, często ze względu na niewielki zasięg efektów ich pracy badawczej, czy też z powodu zbyt małej przydatności w opracowywaniu dziejów. Tak więc, historię regionalną uprawiają pasjonaci, którzy starają się by nie zapomnieć o historii, kulturze i tradycji związanej z ziemią, na której się wychowali, bądź też z którą związali swoje życie zawodowe i rodzinne.

Praca Marii Przybyszewskiej pt. *Radomyśl Wielki. Dzieje miasta i gminy* stanowi próbę odtworzenia pełnego obrazu historii miasta i okolicznych miejscowości – od czasów lokacji po dzień dzisiejszy. Monografia, której struktura wewnętrzna ma charakter merytoryczno-chronologiczny, została podzielona na dwie części: *Gmina Radomyśl Wielki na tle przemian historycznych* oraz *Radomyśl Wielki i miejscowości wchodzące w skład gminy. Historia na przestrzeni wieków*.

Część I zawiera najważniejsze wydarzenia polityczne, społeczno-gospodarcze z dziejów naszego kraju oraz ich wpływ na historię poszczególnych miejscowości. Podzielona jest w następujący sposób: *Czasy przedrozbiorowe, Okres zaborów, I wojna światowa, Dwudziestolecie międzywojenne* oraz *II wojna światowa – wrzesień 1939 i niemiecka administracja okupacyjna*. Ta część monografii stanowi bardzo dobre tło historyczne i doskonale ukazuje związki historii Ziemi Radomyskiej z dziejami naszego kraju.

W części II Autorka rozwinęła dzieje Radomyśla Wielkiego oraz miejscowości wchodzących w skład gminy. Centralną pozycję w tej części zajmuje bogata historia miasta, ukazana od początków jego istnienia aż po dzień dzisiejszy. Zachowana tutaj została struktura wewnętrzna monografii. I tak, w porządku merytoryczno-chronologicznym, można wyróżnić następujące podrozdziały dotyczące historii miasta: *Czasy przedrozbiorowe, Okres zaboru austriackiego, Radomyśl Wielki w okresie I wojny światowej i dwudziestolecia międzywojennego, II wojna światowa – wyda-*

rzenia frontowe, system okupacji, konspiracja, Radomyśl Wielki w okresie powojennym i czasach współczesnych.

Następnie, w kolejności alfabetycznej, opisane są dzieje miejscowości wchodzących w skład omawianej gminy: Dąbie, Dąbrówka Wislocka, Dulcza Mała, Dulcza Wielka, Janowiec, Partynia, Pień, Podborze, Ruda, Zdziarzec, Zgórsko, Żarówka (ta ostatnia autorstwa uczennicy Haliny Giży).

W pracy nad monografią Autorka przeprowadziła szczegółową kwerendę źródeł archiwalnych, których wykaz ujęła w zamieszczonej w książce bibliografii. Wśród nich szczególnie wartościowe dla badań okazały się zasoby Archiwum Diecezjalnego w Tarnowie, Archiwów Wojewódzkich w Rzeszowie, Krakowie i Tarnowie oraz Archiwum na Wawelu. Nierzadko też Autorka cytowała w pracy ciekawe fragmenty znalezionych źródeł. Ponadto korzystała z opublikowanych dokumentów, opracowań i wspomnień, informacji prasowych, jak również relacji pisemnych i ustnych. Wśród prac, które przybliżyły Autorce tematykę Ziemi Radomyskiej należy wymienić prace miłośnika tej ziemi, Jana Ziobronia, w tym np. *Radomyśl Wielki* (Mielec 1981), czy też jego liczne publikacje w prasie regionalnej. Autorka wykorzystała również cenne informacje, ukazujące historię prezentowanych miejscowości na tle ogólnych dziejów regionu mieleckiego, a zawarte w opracowaniu pt. *Mielec. Studia i materiały z dziejów miasta i gminy*, t. I–III (Mielec 1984, 1988, 1994), pod redakcją Feliksa Kiryka. Ilość i różnorodność wykorzystanych materiałów pozwala ocenić bibliografię jako bogatą i wyczerpującą temat. Zamieszczone w pracy przypisy są szczegółowe i często zawierają dodatkowe informacje. Książka zawiera również indeks nazwisk, który ułatwia czytelnikowi poszukiwania, zarówno jeżeli chodzi o znalezienie występujących w niej postaci historycznych, jak i autorów licznych opracowań. Dodatkowo, książka wzbogacona jest licznymi ilustracjami.

Autorka w sposób barwny i ciekawy opisała dzieje omawianego regionu. Ukazała problematykę związaną z początkami osadnictwa, tworzeniem administracji państwowej, kościelnej i sądowniczej, rozwojem oświaty na Ziemi Radomyskiej. Przedstawiona jest również historia polityczna, gospodarcza i struktura społeczna miasteczka na przestrzeni wieków. Na uwagę zasługuje wspaniale odtworzony obraz Radomyśla Wielkiego z drugiej połowy XIX wieku, który w tym czasie zaczął wychodzić z okresu stagnacji i zmieniać swoje oblicze. Rozkwit miasta związany był z rozwojem handlu, którym zajmowała się głównie ludność żydowska – zamieszkująca na tym terenie przez prawie 400 lat i z czasem stanowiąca ponad połowę ludności miasta. Zróżnicowaniu kulturowemu i religijnemu Radomyśla Wielkiego kres położyła II wojna światowa, kiedy hitlerowcy dopuścili się Holocaustu. Śladami przypominającymi o ludności żydowskiej, która mieszkała na tym terenie są dziś jedynie cmentarz i Pomnik Martyrologii Żydów zamordowanych w dniu 19 lipca 1942 roku w Radomyślu Wielkim. Szkoda, że Autorka nie podjęła problematyki żydowskiej w okresie powojennym w naszym kraju, gdyż mogłoby to przybliżyć, szczególnie młodzieży, tragiczne losy Żydów w systemie komunistycznym.

Autorka nie podjęła najważniejszych wątków powojennych dziejów państwa polskiego, w tym chociażby problemu adaptacji polskiego społeczeństwa do nowej,

komunistycznej rzeczywistości czy tematyki związanej z transformacją polityczną, społeczną i gospodarczą w naszym kraju po 1989 roku. Co prawda, w drugiej części starała się przybliżyć powojenną historię Radomyśla Wielkiego oraz miejscowości wchodzących w skład gminy, ale zawarte tam informacje mają raczej charakter kalendarium.

Szczególnie dobrym pomysłem okazało się powierzenie napisania historii Żarówki uczniom Halinie Giży. Jest to udana inicjatywa dydaktyczna pozwalająca na angażowanie młodzieży, doskonalenie umiejętności i naukę samodzielnej pracy – a to przecież cechy, które w sposób szczególny są potrzebne młodemu człowiekowi.

Monografia Ziemi Radomyskiej przybliży dzieje tego regionu. Jest to książka napisana z pasją, zawierająca bardzo wiele ciekawych informacji. Można ją wykorzystać nie tylko w szkole w ramach popularyzowania historii regionu, ale z pewnością warto ją polecić wszystkim miłośnikom historii regionalnej.

Iwona Miczka